

Weidevogelbeheer is dweilen met de geldkraan open

Natuurorganisaties camoufleren predatiecijfers

In de Weidevogelbalans rapporteert Sovon Vogelonderzoek dat rond de 20 procent van de weidevogelnes-ten ten prooi valt aan roofvogels en roofdieren. En het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) schrijft de grootste verliezen toe aan de veranderende landbouw. Uit meerdere veldstudies waarin kuikens werden gezenderd en gevolgd, blijkt echter dat heel veel meer nageslacht in de magen verdwijnt van gulzige roofdieren dan de predatiecijfers suggereren. Zolang verzuimd wordt volledige cijfers te rapporteren, is de kans groot dat verkeerde maatregelen worden genomen met te weinig effect.

Geesje Rotgers

De kievit, tureluur, grutto en scholekster hebben het zwaar. Jaar na jaar lopen hun aantallen terug, ondanks dat de overheden jaarlijks zo'n 23 miljoen euro stoppen in weidevogelbeheer. Genoemde vier steltlopers gelden als referentievogels: aan hun mate van voorkomen wordt in belangrijke mate het succes van weidevogelbeheer afgemeten. In de Weidevogelbalans, uitgegeven door Sovon Vogelonderzoek Nederland en Landschapsbeheer Nederland, wordt uiteengezet hoe het gaat met de weidevogels. Volgens deze balans bedragen de gemiddelde verliezen door predatie rond de 20 procent van de nesten, en in 2013 waren de verliezen gestegen ten opzichte van 2010. De Weidevogelbalans wordt gefinancierd door Vogelbescherming Nederland en het ministerie van Economische Zaken. Deze cijfers geven echter een onvolledig beeld van de predatieverliezen.

Predatie in Weidevogelbalans

Boeren zien steeds vaker ooievaars in een rij een perceel afstruinen op zoek naar malse kuikens. En de indruk bestaat dat steeds meer vossen, steeds meer nesten leegroven. Ook roofvogels en marterachtigen worden almaar talrijker in het veld, menen veehouders. Toch houden natuurorganisaties het erop dat dáár niet de oorzaak ligt van de afnemende weidevogelaantallen. De gerapporteerde percentages 'predatieverlies' in de Weidevogelbalans lijken inderdaad alleszins aanvaardbaar. Maar merkwaardig is wel dat enkele grootschalige veldstudies veel hogere predatieverliezen lieten zien. Dat betreffen studies waarin pasgeboren kuikens werden uitgerust met een minuscuul radiozendertje zodat zij konden worden gevolgd, tot kadaverrest in het territorium van het roofdier aan toe. Deze veldproeven hebben ook veel informatie opgeleverd over de belangrijkste predatoren van de kuikens (zie verderop in dit artikel).

Predatiebeheersplan provincie Friesland

De provincie Friesland heeft voor zover V-focus kon nagaan, als enige een predatiebeheersplan. Dat plan is tot stand gekomen in samenspraak met alle partijen, zoals boeren- en natuurorganisaties. De provincie wil al het moge-

lijke doen om weidevogels in relevante gebieden te beschermen. Het beheersplan besteedt veel aandacht aan het optimaliseren van de inrichting van de biotoop voor weidevogels. Daar ligt de eerste prioriteit. Maar als het daar-

mee niet lukt om de weidevogels voldoende te beschermen, werkt de provincie mee aan het bestrijden van de vos, zwarte kraai en verwilderde kat. "Uiteraard alles binnen de wettelijke mogelijkheden en bevoegdheden", benadrukt

de woordvoerder van de provincie. Leidt de aanpak van predatoren niet tot protesten? De provincie heeft die niet ontvangen. "Maar ons plan wordt door alle partijen, ook door de natuurverenigingen, binnen de provincie ondersteund."

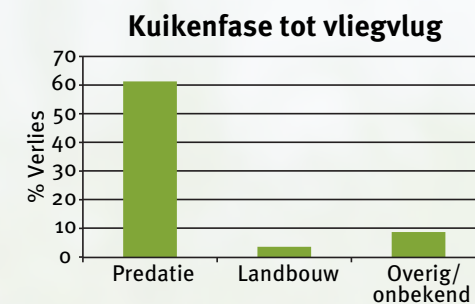
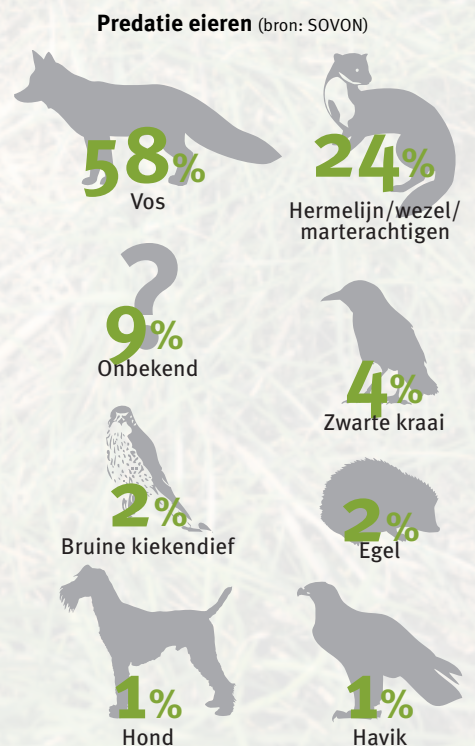
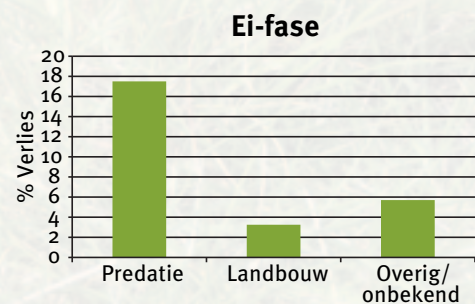
PREDATIEVERLIEZEN IN DE EI- EN KUIKENFASE

Foto's: Shutterstock. infographic: AgriMedia

Hoe komt Sovon Vogelonderzoek tot de gepubliceerde predatiecijfers? Sovon zegt desgevraagd niet te weten hoe de predatieverliezen in zijn Weidevogelbalans precies tot stand zijn gekomen. "Deze cijfers worden aangeleverd door Landschapsbeheer Nederland. Die is hier verantwoordelijk voor", aldus de organisatie. Aad van Paassen, stafmedewerker bij Landschapsbeheer Nederland, geeft aan dat de vermelde predatieverliezen in de Weidevogelbalans alleen de ei- en uitkomstfase betreffen. "Het verlies in de kuikenfase is niet opgenomen in de balans." De totale predatieverliezen liggen dus veel hoger. De predatiecijfers die gepubliceerd worden geven dus maar het halve beeld, en wie niet precies de definitie kent die natuurorganisaties hanteren, trekt al snel de verkeerde conclusies.

Uitval kuikens veel hoger

Zo'n 20 tot 25 procent van de nakomelingen van de weidevogels valt al in de ei-fase ten prooi aan roofdieren. En van de kuikens die wel uit het ei komen en het nest verlaten, komen er in de weken die volgen nog velen op het menu van roofdieren te staan. In een

"De weidevogels kunnen daarbij worden geholpen door hen de juiste biotoop aan te bieden. Maar anderzijds is de predatiedruk in sommige regio's te groot. Vossen en weidevogels gaan bijvoorbeeld niet samen."

Pijlen eenzijdig gericht op landbouw

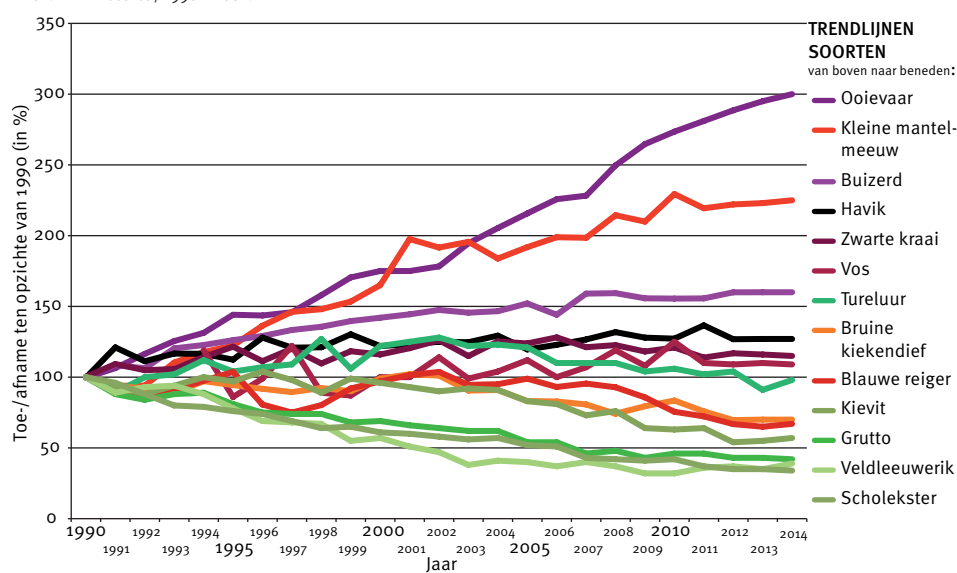
Alle provincies trekken veel geld uit voor weidevogelbeheer, samen zo'n 23 miljoen euro per jaar. Merkwaardig genoeg wordt dat geld vooral gestoken in de bescherming van nesten zodat ze niet in de boerenmaaier belanden, en het aanleggen van 'vogeltjesland' waarin de kuikens voedsel vinden zodat zij niet verhongeren, en dat tevens dient als beschutting tegen roofdieren. Het beheersen van de predatiedruk is, voor zover V-focus heeft kunnen nagaan, alleen in de provincie Friesland een issue (zie kader). Dat is opmerkelijk, aangezien predatie juist voor de grootste aantallen slachtoffers zorgt. De verliezen door landbouwactiviteiten staan in schril contrast met de verliezen door predatie. In de veldstudie in Friesland (2009) bleek bijvoorbeeld dat geen enkel weidevogelkuiken het slachtoffer was geworden van landbouwactiviteiten. In de uitgebreide driejarige proef (2003-2005) waren er helaas wel slachtoffers te betreuren door landwerk als maaien en schudden en één kuiken werd vertrapt door het vee. In totaliteit hadden landbouwwerkzaamheden een aandeel van 5 procent in de uitval. Ook verhogering doordat kuikens onvoldoende voedsel konden vinden, bleek nauwelijks een rol te spelen.

Gebrek aan feiten is dwielen met kraan open

Het CBS publiceerde begin augustus het bericht 'Weidevogels in duikvlucht'. Daarin schreef het CBS de dalende trend in vogelaantallen in hoofdzaak toe aan de intensivering en schaalvergroting in de landbouw, en aan roofdieren. Wat zijn de uitvalspercentages van weidevogels volgens het CBS? "Dat weten wij niet", antwoordt de woordvoerder. Het CBS zegt ervan overtuigd te zijn dat de landbouw een groter aandeel heeft in de weidevogelverliezen dan de predatoren. "Maar onderzoek zal duidelijk moeten maken welke factor voor hoeveel uitval zorgt", aldus de CBS-woordvoerder. Gebrek aan feiten bij belangrijke organisaties als CBS en Sovon, en het verzwijgen van de totale predatiecijfers door natuurorganisaties, maakt weidevogelbeheersing tot dwielen met de geldkraan open. Met steeds meer geld lijkt het laatste kuiken in de landbouw gered te moeten worden, om de toenemende predatiedruk te compenseren.

Figuur 1

Trendontwikkeling weidevogels (groene lijnen) en hun predatoren (paars/rode lijnen).
Bron: NEM-meetnet / 1990 = 100%

groot veldonderzoek in de jaren 2003, 2004 en 2005 gingen wetenschappers van Alterra, onderdeel van Wageningen UR, en Sovon Vogelonderzoek op zoek naar 'de mogelijke effecten van predatie op de weidevogelstand'. In 16 verschillende gebieden, verspreid over het land, werden 662 gezenderde kuikens gevolgd tot de leeftijd van vliegvlug. Het aantal kuikens dat deze leeftijd bereikte was dramatisch laag: bij de kieviten 4 procent (in 2005) tot 18 procent (in 2003). In sommige gebieden overleefde geen enkel kuiken. Bij de grutto's was de overleving nog dramatischer. Daar bleef in het beste jaar slechts 13 procent van de kuikens in leven. Predatie bleek veruit de belangrijkste doodsoorzaak bij zowel grutto- als kievitkuikens. Van de kuikens bleek 66 tot 71 procent te verdwijnen in de maag van een roofvogel of roofdier. In 2009 werden soortgelijke cijfers gevonden in een vergelijkbaar veldonderzoek in Fries-

land. Hier werden grutto- en kievitkuikens in twee verschillende gebieden (Skrok en Wyns) voorzien van een kleine zender, zodat ze goed gevolgd konden worden. De uiteindelijke kuikenoverleving tot vliegvlug was ook hier laag: van de gruttokuikens overleefde 21 procent in Skrok en 16 procent in Wyns, en van de kievitkuikens 4 procent in Skrok en 7 procent in Wyns. Deze overlevingscijfers zijn te laag om de populatie in beide gebieden op niveau te houden. Ook hier bleek predatie veruit de belangrijkste verliesoorzaak. Wanneer er van uit wordt gegaan dat een aanzienlijk deel van de verdwenen kuikens is opgepeuzeld, komt het verlies door predatie in de kuikenfase uit op zo'n 70 procent (zie infographic).

Ontwikkeling predatoren van weidevogels

De veldstudies hebben goed inzicht gegeven in de belangrijkste predatoren van weide-

vogelkuikens (zie figuur voor de belangrijkste predatoren met hun aandeel in de predatieverliezen). Het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) houdt middels tellingen bij hoe het gesteld is met de verschillende vogel- en zoogdiersoorten in Nederland. Uit de databestanden van het NEM blijkt een toename van de meeste predatoren van weidevogelkuikens sinds 1990 (zie grafiek). Marterachtigen, zoals de hermelijn, bunzing en steenmarter, zorgen voor een groot aandeel in de verliezen. Van deze diersoorten worden echter geen statistieken bijgehouden. Vooral de steenmarter heeft zich fors uitgebreid, maar ook andere marterachtigen komen tegenwoordig weer vrij algemeen voor in Nederland. Van Paassen bevestigt dat de meeste predatoren van weidevogels in aantallen zijn toegenomen. Enerzijds stelt Van Paassen dat een gezonde weidevogelpopulatie moet kunnen omgaan met een bepaalde predatiedruk.